

INGLIZ TILI DARSLARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH
METODLARI

Suyunova Jasmina Siroj qizi

Qarshi davlat universiteti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

Murojaat uchun Tel: +99894 521 68 28 Jasminasuyunova96@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19118762>

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish jarayonida tanqidiy fikrlash va madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilinadi. Tadqiqotda amaldagi EFL darsliklarida madaniy mazmun ko'pincha statik faktlar shaklida berilishi, bu esa talabalarning tahliliy va reflektiv fikrlash ko'nikmalarini cheklashi mumkinligi asoslab beriladi. Shuningdek, an'anaviy reproduktiv o'qitish metodlari o'rniga interaktiv, muammoli va kompetensiyaviy yondashuvlarni joriy etish zarurligi ta'kidlanadi.

Maqolada o'quv dasturlari va darsliklarni qayta ko'rib chiqish, o'qituvchilar malakasini oshirish hamda muqobil (formatif va autentik) baholash tizimini tatbiq etish orqali talabalarining tanqidiy fikrlash va madaniyatlararo muloqot kompetensiyalarini rivojlantirish mumkinligi ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, madaniyatlararo kompetensiya, EFL, oliy ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar, muqobil baholash, reflektiv ta'lim.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing critical thinking and intercultural competence in the process of teaching English at higher education institutions. The study argues that in current EFL textbooks, cultural content is often presented in the form of static facts, which may limit students' analytical and reflective thinking skills. It also emphasizes the necessity of introducing interactive, problem-based, and competency-based approaches instead of traditional reproductive teaching methods. The article scientifically substantiates that revising curricula and textbooks, improving teachers' professional development, and implementing alternative (formative and authentic) assessment systems can effectively enhance students' critical thinking and intercultural communication competences.

Keywords: critical thinking, intercultural competence, EFL, higher education, competency-based approach, interactive methods, alternative assessment, reflective learning.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты развития критического мышления и межкультурной компетенции в процессе обучения английскому языку в высших учебных заведениях. В исследовании обосновывается, что в действующих учебниках по EFL культурное содержание зачастую представлено в виде статичных фактов, что может ограничивать развитие у студентов аналитических и рефлексивных навыков мышления. Подчеркивается необходимость внедрения интерактивных, проблемно-ориентированных и компетентностных подходов взамен традиционных репродуктивных методов обучения. В статье научно обосновано, что пересмотр учебных программ и учебников, повышение квалификации преподавателей, а также внедрение альтернативной (формативной и аутентичной) системы оценивания способствуют развитию у студентов критического мышления и межкультурной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: критическое мышление, межкультурная компетенция, EFL, высшее образование, компетентностный подход, интерактивные методы, альтернативное оценивание, рефлексивное обучение.

Kirish

Mazkur maqolada ingliz tili Zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarni o'qitish jarayoni nafaqat lingvistik bilimlarni egallash, balki o'quvchilarda yuqori darajadagi kognitiv ko'nikmalarni shakllantirishni ham talab etadi. Xususan, ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bugungi globallashuv va axborot oqimi kuchaygan davrda dolzarb masalaga aylanmoqda. Axborotning haddan tashqari ko'pligi, turli manbalarning ishonchliligi masalasi hamda madaniyatlararo muloqotning kengayishi o'quvchilardan tahliliy, baholovchi va mustaqil fikrlash qobiliyatini talab etadi. Tanqidiy fikrlash – bu ma'lumotni tahlil qilish, dalillarni baholash, muqobil nuqtai nazarlarni solishtirish va asosli xulosa chiqarish jarayonidir. Ingliz tilini o'qitish jarayonida ushbu ko'nikmani shakllantirish o'quvchilarning nafaqat til kompetensiyasini, balki umumiy intellektual salohiyatini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, matn ustida ishlash, bahs-munozaralar, loyiha faoliyati va media materiallarni tahlil qilish jarayonida o'quvchilar mustaqil fikrlash, o'z pozitsiyasini asoslash hamda muloqot jarayonida dalillardan samarali foydalanishni o'rganadilar.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, an'anaviy reproduktiv yondashuvlar (yodlash, tarjima, tayyor javoblarni takrorlash) tanqidiy fikrlashni yetarli darajada rivojlantira olmaydi. Shu bois, ingliz tili darslarida muammoli ta'lim, ochiq savollar, loyiha asosidagi o'qitish, tanqidiy o'qish va yozish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish kabi interaktiv metodlarni joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning pedagogik asoslari, samarali metodlari hamda ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Tanqidiy fikrlash - bu ma'lumotni tahlil qilish, baholash va xulosalar chiqarish qobiliyatidir. Ingliz tili o'qituvchilari uchun bu ko'nikmani rivojlantirish o'quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki umumiy intellektual salohiyatini oshirishga yordam beradi. Muammoli vaziyatlardan foydalanish: Ingliz tili darslarida muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga undash mumkin. Masalan, murakkab matnlarni tahlil qilish yoki bahs-munozaralar o'tkazish o'quvchilarni turli nuqtai nazarlarniko'rib chiqishga va o'z fikrlarini asoslashga undaydi. So'roq-javob texnikasi: Ochiq savollardan foydalanish o'quvchilarni chuqurroq fikrlashga va o'z javoblarini asoslashga undaydi. Bu usul ingliz tilida fikrlarni aniq ifodalash ko'nikmasini ham rivojlantiradi. Loyiha asosidagi ta'lim: Guruh loyihalari o'quvchilarga ingliz tilida muloqot qilish va hamkorlikda ishlash imkonini beradi. Bu jarayonda ular ma'lumot to'plash, tahlil qilish va xulosalar chiqarish orqali tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Media savodxonligi: Ingliz tilidagi yangiliklar, maqolalar va ijtimoiy media kontentini tahlil qilish orqali o'quvchilar axborotni tanqidiy baholashni o'rganadilar. Bu jarayon til ko'nikmalarini oshirish bilan bir qatorda, zamonaviy axborot olamida tanqidiy fikrlashning ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Ingliz tili darslarida tanqidiy o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish alohida e'tiborga loyiq.

O'quvchilarni turli xil matnlar, jumladan badiiy adabiyot, ilmiy maqolalar va ommabop nashrlar bilan tanishtirish orqali ularning tahliliy qobiliyatlarini oshirish mumkin. Tanqidiy o'qish jarayonida o'quvchilar matnning asosiy g'oyasini aniqlash, muallif nuqtai nazarini tushunish va uni baholash, shuningdek, matnda keltirilgan dalillarning ishonchliligini tekshirish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu jarayonda o'qituvchi yo'naltiruvchi savollar berishi va o'quvchilarni o'z fikrlarini asoslashga undashi muhimdir.

Tanqidiy yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish uchun esa o'quvchilarga turli mavzularda esse yozish, tahliliy maqolalar tayyorlash va tadqiqot loyihalarini amalga oshirish vazifalari berilishi mumkin. Bu vazifalar o'quvchilarni o'z fikrlarini aniq va mantiqiy tarzda ifodalashga, dalillar keltirishga va xulosa chiqarishga o'rgatadi. Raqamli texnologiyalar ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi.

Onlayn muhokamalar, blog yozish, podkastlar tayyorlash va video loyihalarni amalga oshirish kabi faoliyatlar o'quvchilarning ham til ko'nikmalarini, ham tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, o'quvchilarga ma'lum bir mavzu bo'yicha tadqiqot o'tkazish va natijalarni blog ko'rinishida taqdim etish vazifasini berish mumkin. Bu jarayonda ular ma'lumot izlash, uni tahlil qilish, ishonchli manbalarni tanlash va o'z xulosalarini asoslash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

Ingliz tilini o'rganish jarayonida turli madaniyatlar haqida bilim olish va ularni taqqoslash orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshirish mumkin. Bu yondashuv o'quvchilarga dunyoqarashini kengaytirish, stereotiplardan voz kechish va turli nuqtai nazarlarni tushunish imkonini beradi.

O'qituvchilar turli mamlakatlarning urf-odatlarini, qadriyatlarini va ijtimoiy muammolari haqida munozaralar uyushtirishi, taqqoslama tahlillar o'tkazishi va rol o'yinlarini tashkil etishi mumkin. Bu faoliyatlar o'quvchilarni o'z madaniyati va boshqa madaniyatlar haqida chuqurroq o'ylashga, farqlarni anglashga va umumiylikni topishga undaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Muammoli vaziyatlar, ochiq savollar, loyiha asosidagi ta'lim, tanqidiy o'qish va yozish hamda raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning tahliliy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini samarali shakllantirish mumkin. Ushbu yondashuv nafaqat til kompetensiyasini oshiradi, balki o'quvchilarning intellektual salohiyati va madaniyatlararo muloqot qobiliyatini ham rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimov, Sh. (2021). O'zbekistonda chet tillarni o'qitishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullari. O'zbekiston pedagogika fanlari jurnali, 3(2), 45–58.
2. Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Longmans, Green.
3. Karimova, Z. (2022). Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: Amaliy tajribalar. Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Axborotnomasi, 2(1), 112–125.

4. Paul, R., & Elder, L. (2019). The miniature guide to critical thinking concepts and tools. Rowman & Littlefield.
5. Петрова, Е. В. (2020). Развитие критического мышления на уроках английского языка. Иностранные языки в школе, 5, 21–27.1.